

Cathrine Warberg

Bærekraftig utvikling som en utfordring eller mulighet?

En kvalitativ studie på diskurser i norsk havbruk og tilknytningen til geopolitikk.

Figur 1: Nordlaks' havfarm. Foto: Deadline Media, Nordlaks

GEOG2900 Bacheloroppgave i geografi

Trondheim, mai 2023

Norges teknisk- naturvitenskapelige universitet

Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap

Institutt for geografi

Kunnskap for en bedre verden

Innhold

Introduksjon	3
Teori og konsepter.....	4
Diskurs og diskursanalyse	4
Geopolitikk.....	7
Skala, mosaikk og nettverk	8
Metode	9
Fremgangsmåte	10
1. Valg av materiale.....	10
2. Avgrensing av det valgte materialet	11
3. Lage kategorier for enhetene	11
4. Koding av enhetene inn i kategorier.....	11
5. Telling av enheter	12
6. Analysere dokumentene med grunnlag i frekvensen av enhetene.....	12
Diskursanalyse på resultatene fra innholdsanalyse	12
Resultater	13
Kvantitativt resultat innholdsanalyse	13
Kvalitativt resultat diskursanalyse.....	14
Diskusjon.....	20
Konklusjon.....	22
Litteraturliste:	24

Figurliste

Figur 1: Nordlaks' havfarm. Foto: Deadline Media, Nordlaks.....	1
Figur 2: Tabell innholdsanalys.	14

Introduksjon

Norges geografiske koordinater og grenser har vært stabile siden tidlig på 1800-tallet (Viken, 2020). Den geopolitiske posisjonen derimot, er dynamisk og har variert gjennom tidene (Leira & Lodgaard, 2007). Historisk har Norge vært i utkanten av stormaktrivalisering og ikke hatt en stor rolle i det globale geopolitiske bildet (Andersen & Bekkevold, 2023). I mellomkrigstiden var klassisk geopolittikk i vinden, og la et preg over strategier og politikk som en følge av økt internasjonal spenning mellom øst og vest (Andersen & Bekkevold, 2023). Sentraliteten til geopolitikken fikk en brå slutt etter den kalde krigen og rivningen av Berlinmuren, samt oppstarten av den moderne globaliseringen. Rivningen av muren fjernet skillelinjer og grenser, både i fysisk forstand, men også på et dypere mentalt plan. Dette er noe som kjennetegner globaliseringen, det skjer en utvisking av grenser (Eriksen, 2014). Den klassiske geopolitikken forsvant dermed fra agendaen.

I takt med at nye globale utfordringer oppstår, så har geopolitikken fått en mer abstrakt og kritisk tilnærming, som ikke tar utgangspunkt i konkrete geografiske koordinater, men heller ser på relative avstander og abstrakte grenser. Denne utviklingen var springbrettet til kritisk geopolittikk. Kritisk geopolittikk har fokus på relasjoner, kultur og ideologiens påvirkning på den relative avstanden mellom nasjoner (Andersen & Bekkevold, 2023).

Tilnæringsmåten til kritisk geopolittikk er mer passende å anvende på dagens foreliggende problemer, nemlig klimakrisen. Ifølge en rapport basert på forskning fra det Internasjonale Panelet for klimaendringer (IPCC) så vil klimaendringene være en utfordring for produksjon av nok fisk for å sikre mattrygghet (Bahri et al., 2018, s. 12). Norges nest største næring er fiskerinæringen (Nærings- og fiskeridepartementet, 2021, s. 5). Vi eksporterer store deler av vår fisk utenlands, noe som gjør fiskerinæringen til en viktig inntektskilde for nasjonen, men også et middel for å skape relasjoner til andre nasjoner gjennom handel.

Det har skjedd et skifte på et grunnleggende dypt ideologisk nivå, der sterke diskurser er fremtredende. Det såkalte grønne skiftet, det vil si en vending mot mer bærekraftig utvikling, regjerer i mange politiske debatter både nasjonalt og globalt (Skagen, 2021). Det grønne skiftet rokker ved Norges grunnmur på grunn av vår historiske avhengighet av oljen (Dale & Andersen, 2018, s. 29), og dette medfører en ustabilitet. Bærekraftig utvikling preger den internasjonale politikken i enda større grad, der FN og EU har som ledende punkter å fremme en grønt skifte ved å fase ut fossile energikilder, og heller ta i bruk mer fornybar energi (Falkner, 2016). Dette betyr at fiskerinæringen i fremtiden trolig vil bli enda viktigere,

ettersom Norge trolig må erstatte inntekt fra olje med en oppskalering av alternative eksportnæringer.

Konvensjoner og traktater på globalt nivå legger føringer på våre nasjonale handlingsrammer (Regjeringen, 2019). De internasjonale konvensjonene legger rammene for Norge sin videreutvikling av en mer bærekraftig fiskeriindustri. Ved bruk av geografiske konsepter analyseres forholdet og samspåvirkningen mellom ulike nivåer på juridisk skala og romlig skala. Konseptene blir brukt som verktøy for å tenke gjennom, samt sette ord på diskursene som viser seg i regjeringens rapporter for fiskenæringen.

Diskursanalysen avdekket to dominerende syn på bærekraftig utvikling i rapportene som kan kobles til norsk geopolittikk. Diskursene blir henholdsvis navngitt som bærekraftig utvikling som en utfordring og bærekraftig utvikling som en mulighet. Disse diskursene avdekkes gjennom en blandet metodetilnærming av innholdsanalyse og diskursanalyse utført på to regjeringsrapporter, henholdsvis Strategy for an Environmentally Sustainable Norwegian Aquaculture Industry fra 2009 og Et hav av muligheter – regjeringens havbruksstrategi fra 2021. Diskursanalysen henger sammen med geopolitikken, grunnet det implisitte fremtidige elementet som diskursanalyser bærer med seg. Ved å bruke diskursanalyse som både teori og metode, vises det hvordan diskurser skapes og fremmes gjennom tekstprodukter. Samfunnet og tekst har gjensidig påvirkning (Fairclough, 1992; 1995; 2003), og ved å avdekke hvilke dominante diskurser som er ledende i fiskerirapportene, kan en peke på sentrale nåværende og fremtidige endringer i selvpoppfattelsen og påfølgende geopolitiske konsekvenser.

I lys av dette, er det dannet en problemstilling som oppgaven ønsker å drøfte, henholdsvis *hvordan to ulike diskurser av bærekraftig utvikling for havbruksindustrien fremstår i regjeringsrapportene, og hvordan det kan påvirke Norge geopolitisk.*

Teori og konsepter

Diskurs og diskursanalyse

Diskurs defineres som «en betraktningssmåte om et tema som deles av flere» (Benjaminsen & Svarstad, 2019, s. 68). Diskursanalyse studerer dermed sosial interaksjon som viser seg i form av tekst og språk (Blommaert & Bulcaen, 2000, s. 448). Ved å bruke dette teoretiske rammeverket, så kan studier av tekst avdekke hvordan språket skaper kategorier, meninger og oppfatninger (Zaman, 2021, s. 3). En diskursanalyse kan bidra til å forklare ideologier som former identiteter og handlinger som skaper konkrete konsekvenser i den materielle verden.

Fairclough påpeker hvordan språk skaper samfunnet, samtidig som det er skapt av samfunnet, og dermed står i et gjensidig dynamisk forhold med hverandre (Fairclough, 1995). I tråd med diskursanalysen sitt teoretiske rammeverk, vil dette dermed skape samfunnsmessige konsekvenser. En diskursanalyse har som mål om å forstå, samt trekke frem i lyset hvordan diskurser kan være både et objekt og middel for makt som påvirker samfunnet (Blommaert & Bulcaen, 2000, s. 448).

Fairclough er en ledende figur innenfor diskursanalyse, og legger frem et tredimensjonalt rammeverk for å fange opp og analysere diskurser (Fairclough, 1992). Den første dimensjonen er diskurs som tekst, dvs. lingvistiske trekk og oppbygging som viser frem diskurs. Valg av ord, bruk av metaforer eller diverse grammatiske bøyninger som legger frem teksten slik at aktører og ideer på en subtil måte blir presentert etter preferanse. Et eksempel som Blommaert og Bulcaen bruker er hvordan bruk av passive verb kan skjule aktøren som utfører handlingene i politiske prosesser (2000). Nyere tekst fra Fairclough (2003) legger mindre vekt på denne første dimensjonens grammatiske fokus, men inkorporerer i større grad tekst som en del av det sosiale (Fairclough, 2003). Videre hevdes det at det er to krefter i sving som er viktig for dannelsen av tekst, henholdsvis sosiale strukturer og tilhørende praksis, og sosiale aktører (Fairclough, 2003, s. 22). Sosiale aktører og strukturer skaper en orden av diskurser, som representerer et nettverk av sosiale praksiser i teksten gjennom ulike tematiske sjangrer (måter å handle på gjennom tekst og språk, slik som intervju, rapport, undervisning), samt skrivestil (måter å være på som er passende for aktørens identitet (Fairclough, 2003, s. 27)). Disse to kreftene som påvirker teksten har i senere tid fått større fokus fra Fairclough enn rent grammatiske elementer i den første dimensjonen (Fairclough, 2003, s. 25). Dette gir diskursanalysen i oppgaven min en mer samfunnsgeografisk retning, fremfor språkvitenskapelig.

Den andre dimensjonen Fairclough skisserer er diskurs som noe som praktiseres i hverdagen (Fairclough, 1992). I denne vinklingen av diskurs, så er diskurs noe som sirkulerer i samfunnet som objekter, da i form av tekst. I motsetning til den første dimensjonen, burde det her bli lagt et større fokus på sammenheng og intertekstualitet, altså konteksten (Blommaert & Bulcaen, s. 449, 2000).

Til slutt, den tredje dimensjonen som nevnes er diskurs som sosial utøvelse. I denne sammenhengen fremstår diskurs som en del av, samt resultat av ideologiske prosesser som

diskursen viser seg i, gjennom den sosiale ordenen og handling (Blommaert & Bulcaen, 2000, s. 449). Dette skiller seg fra den andre dimensjonen, ved at diskursen viser seg ikke gjennom tekst, men gjennom samfunnets generelle strukturer og dominante ideologier. Denne dimensjonen vil dermed fremheve et større bakgrunnstykke for oppgaven, henholdsvis hvordan bærekraftig utvikling og klimaendringer har innflytelse på samfunnet ved å påvirke nasjonale retningslinjer (Regjeringen, 2021d).

Ved bruk av dette teoretiske rammeverket kan man fange opp en diskurs. Med utgangspunkt i Faircloughs tredje dimensjon av diskurs, så er det mulig å nærme seg en forståelse av hvordan makt og dominante ideologier endrer seg, og gjenspeiles i endringen av sosiale strukturer. Dette vil dermed gi en pekepinn på hvordan Norges geopolitiske posisjon kan endre seg fremover som en følge av en generell ledende global diskurs rundt bærekraft og miljø. Ved å se på diskurser gjennom intertekstualitet (andre dimensjon) så fremheves det hvordan nevnte endringer i det sosiale utspiller seg i konkrete tekstprodukter. I min oppgave er det forsøkt å vise hvordan endringen av diskurs fremtrer i regjeringsrapportene, som fører oss tilbake til dimensjon en, der teksten i seg selv, regjeringsrapportene, analyseres møysommelig, ved å se på valg av ord, kontekst og underliggende positive eller negative holdninger. Dette kan avdekke spesifikt hva diskursen gjør med teksten. Dermed, tatt i betraktning tekstens gjensidige forhold til samfunnet, hvordan teksten (som er formet av diskursen) vil igjen påvirke samfunnet.

En vanlig kritikk mot diskursanalyseteorien er at forskeren projiserer egne fordommer og bias, og analyserer materialet i lys av dette (Blommaert & Bulcaen, 2000, s. 455). Dette kan skape usikkerhet rundt resultatene, samt troverdigheten til både forskeren og forskningen. Dette er i tråd med mye av denne generelle kritikken til samfunnsvitenskapelige teorier og metoder generelt (Dons et al., 2022). Gjennom innholdsanalysens kvantitative natur vil en viktig del av forskningen i stor grad være repeterbar, dermed kan andre falsifisere forskningen. Dette kan til en viss grad beskytte mot bias. Som et menneske så styres forskeren av normer og verdier, dermed er vitenskap som aktivitet ikke nødvendigvis objektiv (Dons et al., 2022), men ved å anerkjenne dette, så reflekteres det over mine egne verdier påvirkning på forskningen og dermed skaper et bevisst forhold til mine bias. Dette kan redusere sannsynligheten for at forskningen blir negativt påvirket.

Geopolitikk

Fagfeltet geopolitikk er delt inn i kritisk eller klassisk geopolitikk (Mamadoub & Dijkink, 2006). Klassisk geopolitikk er grunnet i et realistisk syn mellom nasjoners makt, utvikling og geografiske beliggenhet (Norsk Utenrikspolitisk Institutt, 2023). I denne tradisjonelle forståelsen av geopolitikk, så handler det om hvordan den relative makten mellom nasjoner er basert på konkret geografisk beliggenhet. Klassisk geopolitikk forsvant gradvis med økt globalisering etter den kalde krigen. Dette skyldes hovedsakelig tre faktorer, 1) når den kalde krigen tok slutt, så åpnet det for en bredere global integrasjon. 2) Internett førte til at fysiske avstander ble mindre sentralt, og 3) økt samhandling mellom grupper og kulturer (Eriksen, s. 4, 2007). Dette betydde også på flere vis slutten for viktigheten av klassisk geopolitikk og teoriens forklaringskraft. Dette er sentralt i kritikken til klassisk geopolitikk, nemlig hvordan den fremsto som deterministisk og påstod å kunne spå fremtiden basert geografisk lokasjon, i en verden der avstander og grenser stadig spilte en mindre rolle. I en mer globalisert verden ble fokuset i større grad lagt på hvordan mennesker kunne arbeide sammen, på tvers av konkrete geografiske skiller for å nå nye mål, der organisasjoner som FN og EU har fungert som bindeledd mellom nasjoner.

Geopolitikken utviklet seg i en mer kritisk og konstruktivistisk retning, som ofte blir omtalt som kritisk geopolitikk (Mamadoub & Dijkink, 2006, s. 350). På 90-tallet begynte geografer innenfor politisk geografi å utvikle nye tilnæringsmåter for å avdekke geografiske antattheter i diskurser knyttet til geopolitikk. Dette førte til økt fokus på maktforhold og politikken bak diskurser. Kritisk geopolitikk er i større grad brukt i geografi i dag (Mamadoub & Dijkink, 2006, s. 350), og er også sentral i denne oppgaven. Det handler om kritiske tilnæringer til internasjonale politiske handlinger og representasjoner. Geografi er mer enn daler, elver og stein, og kritisk geopolitikk ser på hvordan dette representeres og forstås for å skape legitimering av politiske handlinger og skape bilder av selvet som former diskurser som påvirker tanke og handling. Den kritiske geopolitikken kan rette et søkelys på hvordan Norge legitimerer et selvilde som stor havbruksnasjon, og diskursene som bidrar til at Norge flettes inn og posisjoneres i et globalt system. Kritisk geopolitikk tenker ikke at lokasjon er avhengig av territoriet til nasjoner (Norsk Utenrikspolitisk Institutt, 2023). Den relative posisjonen til Norge vil endres i takt med hvordan relasjoner endres, og dermed fremstår lokasjoner som relative, bestemt av dialog og forbindelser mellom aktører, istedenfor koordinater. Den diskursive skapelsen av det sosiale samfunn lages og omformes av aktører, og her er staten en sentral aktør, som fremmer diskurser som kan påvirke relasjoner. Denne tanken anvendt i

praksis betyr dermed at staten kan fremme diskurser gjennom fiskerirapporter som kan påvirke Norges geopolitiske posisjonen.

Skala, mosaikk og nettverk

Skala har blitt brukt for å tenke på innflytelsen fra diskurser, samt relasjoner og samspåvirkning mellom nivåer. Skala blir definert som «romlig, tidsmessig, kvantitativ eller analytisk dimensjon brukt for å måle og studere fenomen, og nivåer er enhetene for analyse som er plassert på ulike posisjoner langs skalaen» (Cash et al., 2006, s. 3). Skala er et geografisk konsept som brukes for å tenke på hvordan fenomener fremstår på ulike nivåer og hvordan nivåene kan være forbundet til hverandre (Cash et al., 2006, s. 3). I min oppgave er juridisk skala og romlig skala mest relevant.

Romlig skala handler om hvor stort området som omtales er, eller hvilken utstrekning fenomenet har, og de vanligste nivåene for analyse er lokal, regional, nasjonal og global (Cash et al., 2006, s. 4). Juridisk skala blir definert som avgrensede og organiserte politiske enheter, eksempelvis byer, fylker, nasjoner eller internasjonale organer (Cash et al., 2006, s. 3-4). Politiske avgjørelser tatt på ett nivå, kan gi konsekvenser for de andre nivåene, som igjen kan utspille seg på den romlige skalaen. Mange av lovene og reglene som Norge regulerer fiskerinæringen etter, er bestemt på det internasjonale nivået (Regjeringen, 2023; Regjeringen, 2021b), men konsekvensene og reglene i praksis vil også finne sted på nasjonalt, regionalt eller lokalt nivå. Dette har ofte vært et problem for regulering av naturressurser, på grunn av mangel på kontekstspesifikk kunnskap som fører til at beslutninger tas uten tilstrekkelig informasjon (Riseth, 2007; Jacobsen & Linnell, 2016). Norge fører derfor en aktiv dialog med EU, for å dele kunnskapen vår om havbruk, for å sikre at reguleringer ovenfra er passende vår situasjon (Regjeringen, 2021c).

Konsepter som mosaikk og nettverk innenfor geografi-disiplinen er også av analytisk nytte for oppgaven. Mosaikk-konseptet ser på verden som bestående av mange lokale plasser, som hver utgjør en del av et større globalt bilde (Crang, 2009, s. 38). Konseptet fremhever forskjeller, og mye av grunntanken bak nasjonalstater grunner i dette, der ideen av distinkte nasjoner etableres av grenser for å skille nasjoner fra hverandre (Crang, 2009, s. 39). Videre så blir bitene av mosaikken forstått i lys av innholdet, der hver del består av noe distinkt, som unik kultur, landskap, mennesker eller tradisjon som skaper en samlet geografisk identitet for nettopp denne delen (Crang, 2009, s. 39). Eksempelvis er identiteten til Norge knyttet til

landskap preget av høye fjell og dype daler, samt en bondekultur, noe som skyldes nasjonalromantikkenes forming av norsk identitet for å skape et klarere skille mellom Norge og Danmark (Bergaust & Evjen, 2010). Mosaikk-konseptet står derfor på flere vis i kontrast med nettverk-konseptet. En nettverkstilnærming vil tenke at lokale steder tar form gjennom forbindelser fra fortiden og nåtiden til resten av verden, som skaper en global forståelse av det lokale, samtidig som de globale forbindelsene av informasjon, penger, mennesker mfl. har lokale geografier som skaper en gjensidig lokal forståelse av det globale (Crang, 2009, s. 49). En nettverksforståelse vil dermed bidra analytisk ved refleksjon rundt hvordan de lokale havområdene er formet av globale relasjoner, flyt av penger og diskurser, samtidig som de former det globale gjennom økonomiske forbindelser til det nasjonale nivået, og dermed videre til det globale. Ved å anvende disse konseptene kan vi lettere forklare et verdenssyn og en selvforståelse som portretteres gjennom fiskerirapportene.

Metode

Forskningen er utført med en blandet metodetilnærming. Det blir først brukt en innholdsanalyse, deretter blir det utført en diskursanalyse med grunnlag i innholdsanalysens resultater. Dette begrunnes ved at de to metodene kan dekke over hverandres svakheter.

Innholdsanalyse er en kvalitativ metode som kan brukes for å analysere enhver form for tekst (Denscombe, 2010). Enhetene for analyse er ord og setninger, og enhetene blir talt og kategorisert. Tekster kan være bærere av mening og uttrykkes ved å velge enkelte ord, eller fremheve noen temaer til fordel for andre. Frekvensen av ulike ord og temaer gir uttrykk for hva som er det overliggende fokuset. Det gir en pekepinn på hva teksten formidler som viktig, og negativt eller positivt (Denscombe, 2010). Styrken til innholdsanalyse er at det kan kvantifisere kvalitative data, på en strukturert måte. Dette gir oppgaven min en base av kvantitative data som kan analyseres videre i en kvalitativ retning. Dette innebærer at forskningen blir i større grad repeterbar, og dermed styrker reliabiliteten til forskningen (Dons, et al., 2019). Begrensingen til metoden, i likhet med en del andre positivistiske forskningsmetoder, er at enheter blir subtrahert fra konteksten og bakgrunnen som teksten ble laget i. I tillegg klarer ikke innholdsanalyse i tilstrekkelig grad å se sammenhengen og relasjonene enhetene kan ha seg imellom. Dette skyldes at hver enhet blir kodet uavhengig fra resten av setningen eller avsnittet. Desto mer en tekst er bærer av underforståtte eller «gjemte» meninger, desto mindre egnet er innholdsanalyse (Denscombe, 2010).

Jeg ønsker å finne de underliggende diskursene i regjeringsrapportene. Innholdsanalyse er i denne forskningen et skritt på veien til en diskursanalyse. Ved å bruke styrkene til innholdsanalysen gir jeg forskningen en forhåpentligvis stødig base, skapt av en klar og enkel datainnsamling, som kan utdypes videre ved å inkludere diskursanalyse. Ved diskursanalyse håndteres svakhetene og begrensningene til innholdsanalysen.

Diskursanalyse er en metodisk tilnærming til kvalitative data som forsøker å trekke frem den bakenforliggende meningen, istedenfor det som uttrykkes i klar tekst (Denscombe, 2010). Nyttigheten av en diskursanalyse er dermed å kaste lys over det som ligger i skyggene og legger føringer på handling og tanke. Tekster kan gjenspeile ideologier og tilhørende diskurser som ligger bak og eksisterer på et dypere plan enn hva de konkrete ordene viser. Tekster kan dermed være bærere av mening, og kan peke på underliggende maktstrukturer og dominante diskurser i samfunnet som kan forme representasjoner av både selvet og omgivelsene.

Fremgangsmåte

Jeg fulgte innholdsanalysens metodiske prosedyre, som kan brytes ned i seks ulike skritt (Denscombe, 2010).

1. Valg av materiale

Det var selektiv utvelgelse av datamaterialet basert på forhåndsbestemte kriterier. Det første kriteriet var at det skulle være relevant for oppgaven min, det betyr at tema og innhold burde ha en sammenheng med havbruksindustrien og bærekraftig utvikling. Ved å ta et selektivt søk i regjeringens dokumentbase, ble passende kategorier valgt. Det var litt prøving og feiling for å krysse av de korrekte boksene for å finne de mest relevante resultatene. Søkene «Planar og strategiar» ble valgt med grunnlag i hva ordene planer og strategier impliserer, henholdsvis at det er fremtidsrettet. Dette er hensiktsmessig fordi det er i tråd med diskursanalysens evne til å se de underliggende temaene og hvordan dette former handling og tanke frem i tid, og dermed kan påvirke Norges geopolitiske posisjon. Den neste søkeboksen som ble valgt var hvilket departement. Der ble det krysset av for «Nærings- og fiskeridepartementet». Det begrunnes med at Nærings- og fiskeridepartementet har ansvaret for næring- og havpolitikk og for verdiskapning i landet (Regjeringen.no, 15. november, 2021). Til slutt valgte jeg tidsperiode rapportene ble utgitt i. Her var det ønskelig å ha ett nyere dokument, og ett eldre, der tidsrommet mellom var stort nok til å kunne finne forskjeller i de underliggende diskursene. Det var her det var utfordrende å finne rapporter som krysset

nevnte bokser, samtidig som det var stort nok tidsrom mellom dem. Til sammen ble mellom 8-10 planer og strategier lest for å finne to dokumenter som var relevante og sammenlignbare.

Dokumentene som ble valgt var «Strategy for an Environmentally Sustainable Norwegian Aquaculture Industry» (Nærings- og fiskeridepartementet, 2009) og «Et hav av muligheter – regjeringens havbruksstrategi» (Nærings- og fiskeridepartementet, 2021). Disse rapportene 'sjekker alle boksene' og ble derfor bestemt som hensiktsmessig å utføre forskningen min på.

2. Avgrensning av det valgte materialet

Dokumentene er til sammen 122 sider. Dette inkluderer forside, bilder, kilder, fotnotater, brødtekst og overskrifter. Planen var å analysere alt, men oppdaget at det var mye materiale og arbeid for en person til en bacheloroppgave, ettersom tiden ikke strakk til for å gjøre et nøyaktig arbeid. Dette resulterte i at jeg bestemte meg kun for å se på brødteksten for å sikre bedre kvalitet på arbeidet som ble gjort. De neste stegene i metoden er derfor kun utført på brødtekst.

3. Lage kategorier for enhetene

Etter første gjennomgang av dokumentene dukket det opp noen sentrale temaer. Disse temaene var henholdsvis industri, skape god helse, forhindre sentralisering/holde liv i bygda, miljø/bærekraft og geopolitiske utsagn. Deretter avgrenset jeg videre, ved å velge ut de kategoriene som er relevante. Det er henholdsvis kategoriene miljø/bærekraft og geopolitiske utsagn. Kategorien geopolitiske utsagn regnes som setninger/ord med et tematisk innhold som peker mot Norges rolle på det internasjonale markedet, om relasjoner til andre land eller hvordan Norge skal bli/er ledende internasjonalt på enten marked, teknologi og bærekraft innenfor havbruk. Kategorien miljø/bærekraft peker mot alt som omhandler miljøet og bærekraftig utvikling, både innenfor vern av natur og biologisk mangfold, samt bærekraftig produksjon og økonomi.

4. Koding av enhetene inn i kategorier

Neste skritt i analysen var å bruke aksial koding (Cope, 2010). Det vil si at jeg fulgte ett tema av gangen gjennom hele dokumentet. Første kategori jeg brukte aksial koding på var miljø/bærekraft. Ved bruk av denne prosedyren delte jeg opp kategorien i underkategorier som viser sammenhengen miljø/bærekraft ble skrevet i. Underkategoriene er «*bærekraftig produksjon og økonomi*», «*vern av natur og miljø*», «*klimaendringer og dets tilhørende utfordringer*» og «*løsninger på bærekraft- og klimautfordringer*». Underkategorien «*generelt; mindre relevant*» ble også etter hvert tilføyd, og er regelverk/paragrafer, navn på organisasjoner og annet som ikke passer klart inn en av de andre kategoriene.

Kategorien geopolitiske utsagn ble delt opp i underkategoriene «*Norge sin ledende rolle*» og «*Norge sitt bidrag*».

5. Telling av enheter

Neste skritt var telling av enhetene innenfor de ulike kategoriene.

6. Analysere dokumentene med grunnlag i frekvensen av enhetene

Til slutt regner jeg summen av enhetene i kategoriene til ord per tusen. Ved å se ordtellingen på dokumentene, og subtrahere bort ord som er brukt i innholdsfortegnelse, kilder, figurbeskrivelser og overskrifter er det kun antall ord i brødtekst som er gjenværende.

Deretter er regnestykket antall enheter delt på antall ord i teksten, ganget med 1000.

$X \cdot \text{enheter} / \text{antall ord} * 1000 = \text{normalisert frekvens}$ som kan brukes til sammenligning.

Dette blir det kvantitative resultatet innholdsanalysen produserer. Dette gir et svart på hvitt resultat som peker på hva slags temaer som er sentrale og mindre sentrale, samt et konkret sammenlignbart tall på likheter og ulikheter av fokustemaer mellom dokumentene.

Diskursanalyse på resultatene fra innholdsanalyse

Til slutt bruker jeg diskursanalysemetoden for å gå et hakk dypere i analysen min.

Innholdsanalyse ser på tekst som *kun* et produkt, med ved å tilføre diskursanalyse, så skapes en dimensjon av dybde til analysen. En diskurs refererer til hele prosessen med sosiale interaksjoner rundt skapelsen av teksten (produktet) (Fairclough, 2002, s. 7). I tillegg til produktet og produksjonen, vil også konteksten (de sosiale forholdene) rundt produksjon og tolkning være inkludert i en diskursanalyse. De sosiale forholdene setter rammene for hva aktørene kan produsere og tolke fra tekstproduktet. Dette legger opp til hva Fairclough beskriver som de tre dimensjonene av diskurs, henholdsvis teksten (produktet), interaksjonene og konteksten (Fairclough, 2002, s. 8). Disse tre dimensjonene er sentrale og sammenfaller med hvordan man utfører en diskursanalyse (Fairclough, 2002, s. 9). Først i diskursanalysen så jeg på kontekst av produksjon av tekst. Her ble tidsperioden med globalisering, kapitalisme og det grønne skifte satt som en underliggende bred base for kontekst for regjeringsrapportene. Konteksten gir en forklaring mellom forholdet av produksjon og tolkning. Tolkning er opptatt av å se på forholdet mellom tekst og samhandling, ettersom man ser på en tekst som et produkt av som en sosial prosess av produksjon, og derfor som en ressurs i prosessen for tolking. Dette betyr at innholdsanalysen skaper et avgrenset produkt der de allerede relevante enhetene og temaene er trukket frem, og jeg brukte diskursanalysemetoden for å se på tolkningen og konteksten rundt resultatet fra innholdsanalysen.

I likhet med innholdsanalyse så har også diskursanalyse et steg i metodeutførelsen av beskrivelse og kategorisering av tekst. Svakheten med diskursanalyse er at beskrivelse av teksten er avhengig av forskeren. Dette skyldes at hva en 'ser' i en tekst, hva som føles verdt å beskrive og velger å fremheve i en beskrivelse er avhengig av hvordan man tolker teksten (Fairclough, 2002, s. 9). Jeg har valgt å bytte ut denne delen av diskursanalysen med innholdsanalysen, fordi dette gir en i større grad et resultat som er repeterbart, grunnet den positivistiske og kvantitative naturen til innholdsanalysen. Metodetilnærmingen brukt i denne oppgaven kan dermed sies å være hovedsakelig kvalitativ, men er støttet opp av en kvantitativ tilnærming fra innholdsanalysen for å styrke reliabiliteten og repeterbarheten til forskningen.

Resultater

Rapportene har allerede satt rammen (kontekst) for innhold gjennom å ha fokus på bærekraft og havbruksindustrien. Etter å ha gjennomført en innholdsanalyse og diskursanalyse på tekstene, er det tegn på at innholdet er ulikt og retningen det kan se ut til at Norge ønsker å ta videre har endret seg mellom 2009 og 2021. Dette vises gjennom en generell holdning til bærekraft, der det fremstilles som en utfordring i 2009-rapporten. I kontrast så har 2021-rapporten et positivt syn til bærekraft som er knyttet til geopolitiske elementer som vises gjennom bruk av ord, konnotasjon og kontekst. I denne seksjonen vil resultatene av innholdsanalysen og diskursanalysen bli presentert.

Kvantitativt resultat innholdsanalyse

I denne seksjonen vil de viktigste forskjellene mellom dokumentene bli trukket frem. Hele resultatet av innholdsanalysen fremstilles i tabell 1. Strategy for an Environmentally Sustainable Norwegian Aquaculture Industry dokumentet fra 2009 hadde totalt 11837 ord. Jeg fokuserte kun på brødteksten i rapportene, derfor subtraherte jeg ord fra alt annet som ikke var brødtekst. Da endte totalsummen av ord på 11 165. Det samme ble gjort på Et hav av muligheter – regjeringens havbruksstrategi fra 2021. Her ble resultatet av brødtekstord 26 742.

Strategy for an Environmentally Sustainable Norwegian Aquaculture Industry (2009) og Et hav av muligheter - regjeringens havbruksstrategi (2021)					
	2009-rapport	2021-rapport	2009-rapport	2021-rapport	
	Enheter		Enheter pr/1000 ord		
Bærekraft / miljø / klima	123	220	11,02	8,23	
Bærekraft produksjon og økonomi	36	83	3,22	3,10	
Vern av natur og miljø	32	21	2,87	0,79	
Løsninger på bærekraft og klimautfordringer	17	28	1,52	1,05	
Klimaendringer og tilhørende utfordringer	4	22	0,36	0,82	
Generelt; mindre relevant	34	66	3,05	2,47	
Geopolitiske utsagn	6	38	0,54	1,42	
Norge sin ledende rolle	1	12	0,09	0,45	
Norge sitt bidrag internasjonalt	3	24	0,27	0,90	
Norge er egnet pga. klima	2	2	0,18	0,07	

Figur 2: Tabell over innholdsanalysen. Tabellen viser enheter, samt normalisert frekvens over enhetene for rapportene side ved side, for å lett sammenligne forskjellene.

Hovedkategoriene bærekraft/miljø/klima og geopolitiske utsagn er markert med fet skrift, og tilhørende underkategorier er plassert under. Til høyre i tabellen er den normaliserte frekvensen for enhetene regnet ut. Frekvensen for hovedkategoriene er underkategoriene summert sammen.

Sammenlignes den normaliserte frekvensen for hovedkategoriene bærekraft/miljø/klima for dokumentene, er det en differanse på 2,79 i favør til 2009 dokumentet. Det betyr at relativt så skrives det mer om miljø og bærekraft i den eldste rapporten. Underkategorien vern av natur og miljø har en frekvens på 2,87 i det eldste til sammenligning mot 0,79 i det nyeste dokumentet. Det betyr at 2009-dokumentet skriver om vern av og natur og miljø 3,5 ganger mer, enn det nyere dokumentet.

I hovedkategorien politiske utsagn er det betraktelig forskjell, henholdsvis 0,54 for 2009-dokumentet mot 1,42 for 2021-dokumentet. Det betyr at det er en relativ økning på 88%. I 2 av 3 underkategorier er den normaliserte frekvensen høyere i 2021-dokumentet, unntaket er underkategorien Norge er egnet pga. klima, der har det eldste dokumentet en høyere frekvens.

Kvalitativt resultat diskursanalyse

In denne seksjonen presenteres diskursanalysen, som har tatt utgangspunkt i resultatet fra innholdsanalysen, men har lagt til en dimensjon ved å se på kontekst i setninger og hvordan

de bærer med seg diskurser som ikke blir uttrykt konkret i teksten. Bakgrunnen for begge dokumentene er hvordan bærekraftig utvikling kan være enten en utfordring eller en mulighet for Norge.

Disse to ulike diskursene blir navngitt som:

- 1. Bærekraftig utvikling som en utfordring**
- 2. Bærekraftig utvikling som en mulighet**

Det eldste dokumentet har en tendens til å illustrere bærekraftig utvikling som en utfordring, der fokusområdet er Norge. Det viser en mosaikk-forståelse av verden, der nasjonen og området oppfattes og beskrives med klare grenser. Dette uttrykkes som et sentralt tema i forordet til rapporten og illustreres gjennom dette første eksempelet.

«The Norwegian aquaculture industry faces a range of environmental challenges, and scientists and environmental organisations have helped identify some of the major problems» (Nærings- og fiskeridepartementet, 2009, s. 1).

Det vektlegges at det er den norske industrien som møter utfordringer. Forskere og miljøorganisasjoner har hjulpet staten med å identifisere utfordringene. Det er utfordringer knyttet til miljø og bærekraft, og ingen andre nasjoner nevnes. Utfordringene fremtrer innenfor Norges grenser.

Til sammenligning er temaet i introduksjonen i 2021-dokumentet sentrert rundt hvordan *verden trenger* bærekraftig mat, og hvordan Norge skal ta skrittet inn i det globale markedet. I eksempel 2 blir behovet for bærekraftig mat blir fremstilt oppgave for Norge. Dette er i tråd med diskursen bærekraftig utvikling som en mulighet, ettersom Norge kan bidra med å dekke etterspørselen for bærekraftig mat, og dermed styrke og videreutvikle eksporten av havbruksnæringen.

Eksempel 2: «Norge er i dag verdens største produsent og eksportør av atlantisk laks og regnbueørret, og har med det en viktig rolle som produsent av bærekraftig mat fra havet til verden» (Nærings- og fiskeridepartementet, 2021, s. 5).

Videre i forordet i 2021-rapporten vises det til hvordan Norge skal bli en havbruksnasjon.

Eksempel 3: «Skal Norge lykkes som havbruksnasjon fremover, må vi ha en lønnsom næring med konkurransedyktige rammevilkår» (Nærings- og fiskeridepartementet, 2021, s. 5). Ved å analysere konteksten til denne setningen, ser man at Norge plasseres i relasjon til andre nasjoner. Dette impliseres ved ordet *havbruksnasjon*. Dette fordi den merkelappen og

meningen ordet bærer med seg betyr flere ting. 1) For at Norge skal kunne klassifiseres og oppfattes (av andre, men også av seg selv) som en havbruksnasjon, må det skapes et skille mellom de som er havbruksnasjoner, og de som ikke er det. Implisitt betyr det at Norge må skille seg fra andre nasjoner som eksporter og produserer fisk, enten ved å være bedre, eller å relativt (igjen, i relasjon til andre) basere store deler av bruttonasjonalinntekt på havbruk. Det vil likevel kunne være logisk å tenke at det det første alternativet, å skille seg fra andre ved å være en bedre havbruksnasjon er å foretrekke. Videre i eksempel 3, viser det til forutsetningen for at Norge skal være den beste, nemlig at næringen skal være lønnsom og konkurransedyktig. Innbakt i siste del av setningen, vises det til hvordan bærekraftig utvikling skal være et springbrett for nettopp å sikre konkurransedyktig (og dermed lønnsom) fiskerinæring. Selv om bærekraftig utvikling ikke står konkret i setningen, kan en se setningen i kontekst. Det er flere kontekster som spiller inn samtidig, der en kan starte smått og spesifikt med å se på konteksten til forordet, og panorere seg utover etter hvert. Teksten før eksempel 3, men også etter, viser hvordan bærekraftig utvikling er ment som et middel for å sikre konkurransedyktig fiskerinæring for Norge. Dette kan trekkes sammen med eksempel 2, der det står at Norge skal være en viktig produsent av bærekraftig mat. Disse setningene er skrevet i to ulike avsnitt, men ved å se de i sammenheng, så vises konturen av diskursen bærekraftig utvikling som en mulighet. Ved å zoome et hakk ut, går det også an å se eksempel 3 i lys av hele dokumentet, og også da sitter en igjen med en klar formening om at bærekraftig utvikling er en mulighet for Norge å fremme sin fiskerinæring internasjonalt. Eksempel 3 viser derfor diskursen bærekraftig utvikling som en mulighet. Til slutt går det an å dra linsen enda et hakk bak, og se eksempel 3 i en tidshistorisk kontekst. Bærekraftig utvikling og klimakrisen henger som et bakteppe til de fleste industrier og nasjoner i dagens samfunn (FN, 2023). Flere selskap og nasjoner fremmer grønn omstilling og utvikling, og ser på det som et middel for å skape profitt, godt rykte, eller redde miljøet (Death, 2014). Ofte er det gjerne en kombinasjon som til sammen legger nok press på aktører til å skifte til en mer grønn og bærekraftig produksjon.

Et hav av muligheter (2021) legger vekt på hvordan bærekraftig utvikling av havbruksnæringen er en mulighet for å øke vår konkurransedyktighet på markedet, sammenlignet med andre nasjoner. Det viser et perspektiv som er vendt utover og forbi våre landegrensler. Verdensoppfattelsen kan beskrives gjennom en nettverkforståelse, der lokale og globale lokasjoner er blandet og uten klare grenser, og muligheten til forbindelser utover våre

egne konkrete grenser oppfattes ikke som et hinder. Dette skiller seg fra verdensoppfattelsen i 2009-dokumentet, som er preget av en mer lukket forståelse av verden, en mosaikkforståelse.

Gjennom hoveddelen til 2009-dokumentet er fokuset på Norge og hvordan klimautfordringer påvirker produksjonen innenriks. Dette kan beskrives enkelt ved hjelp av det geografiske konseptet mosaikk. Det er en ide om klare grenser mellom nasjoner, og utfordringen som bærekraft bringer med seg skal håndteres innenfor vår del av mosaikken. Nedenfor er det lagt frem eksempler som på et eller flere vis fremhever dette og forsterker konturen av diskursen bærekraftig utvikling som en utfordring for Norge. Det forklares kort hvordan dette kommer til uttrykk i de neste eksemplene.

I eksempel 4 er nøkkelordet *facilities* (norsk: fasiliteter). Eksempel 4: “In areas with many facilities and high production, the sum of the effects must not cause reduced environmental quality in the receiving waters” (Nærings- og fiskeridepartementet, 2009, s. 11).

En fasilitet er geografisk forankret til en konkret posisjon på kartet, og peker mot hvordan fasilitetene i Norge ikke må degradere miljøet. Det innebærer at lokasjonen er fastsatt innenfor grensene til Norge, og dermed danner en skisse av hvordan mosaikk-perspektivet henger sammen med bærekraftig utvikling som en utfordring, som Norge må i stor grad håndtere på egenhånd. Videre i rapporten brukes ordet *locations* (norsk: lokasjon), «All fish farming locations in use will maintain an acceptable environmental state” (Nærings- og fiskeridepartementet, 2009, s. 27). Dette er også et ord som plasserer utfordringen innenfor Norges grenser. Diskursen bærekraftig utvikling som en utfordring kommer derfor til syne ved hjelp av konseptet mosaikk, som viser til hvordan bærekraft rundt havbruksnæringen er fremtredende innenfor Norge sine grenser, og implisitt ekskluderer muligheten til samarbeid mellom nasjoner.

Det er også flere steder i rapporten der det står i klar tekst hvor lokasjonene og fasilitetene er. “Norsk akvakultur” har blitt brukt flere steder i teksten (Nærings- og fiskeridepartementet, 2009, s. 16). Slik eksempel 5 viser, så skrives det også om Hardangerfjorden. I likhet med eksempel 4 så er det vektlagt en mosaikk-forståelse av verden. Diskursen bærekraftig utvikling som en utfordring blir ytterligere forsterket ved en negativ anelse i setningen. «It is important to ensure that the environment and fjord ecology in Hardanger Fjord are protected as the industry continues to develop” (Nærings- og fiskeridepartementet, 2009, s. 15). Ordet *ensure* (norsk: sikre) fjordområdet mot industrien impliserer at sikringen av miljøet, kan være en utfordring hvis industrien skal videreutvikles.

Havbruk er en sentral eksportnæring for Norge (Nærings- og fiskeridepartementet, 2021, s. 5) og dermed vil en mer moderat og bærekraftig bruk kunne oppfattes som noe negativt. Det fremmes som ønskelig å videreutvikle havbruksnæringen (Nærings- og fiskeridepartementet, 2021) og endringer i systemet i en mer bærekraftig retning kan oppfattes som en utfordring.

Videre i rapporten vises det til hvordan biologisk avlusing av laks ved hjelp av rensefisk er «the most eco-friendly alternative» (Nærings- og fiskeridepartementet, 2009, s. 16). Bruken av ordet «the most» peker på at rensefisk er det mest øko-vennlige, men det betyr ikke at det faktisk er øko-vennlig, kun at det er det mest vennlige for miljøet sammenlignet med alternativene. Igjen, det bærer med seg en underliggende følelse av at det er vanskelig å finne en optimal løsning, som både er øko-vennlig og bærekraftig, men samtidig skaper god profitt.

Rapporten Et hav av muligheter – regjeringens havbruksstrategi fra 2021 har til sammenligning en mer positiv holdning til bærekraftig utvikling. Innholdet peker på at den underliggende dominante diskursen har endret seg. I Et hav av muligheter (2021), så fremstår bærekraftig utvikling nettopp som en mulighet, derav tittelen. Norge viser gjennom rapporten at det er historie for havbruk og derav kunnskap, samt gode økologiske forutsetninger til å være en havbruksnasjon.

I Et hav av muligheter – regjeringens havbruksstrategi (2021), vises det gjentatte ganger til hvordan Norge skal være en internasjonal forsørger av bærekraftig fisk. Det fremheves hvordan Norge kan bidra internasjonalt, noe som peker på et ønske om relasjonsdannelse til andre nasjoner, der vår kunnskap om havbruk er et fortrinn. Eksempel 6 «God norsk deltakelse i relevante forskningsprosjekter er derfor viktig for at beslutninger blir tatt med tilstrekkelig innsikt i, og kunnskap om, sjømatproduksjon» (Nærings- og fiskeridepartementet, 2021, s. 25). I eksempel 6 vises det hvordan den norske deltakelsen er viktig for å bidra internasjonalt, da spesielt til EU, som har «en større næringsinteresse og tyngre kompetanse på matproduksjon på land enn i sjø» (Nærings- og fiskeridepartementet, 2021, s. 25). Kunnskapen som Norge er bærer av, skal være et viktig bidrag for å sikre bærekraftig utvikling. Norges bidrag til EU skaper et bilde av Norge som en dominerende havbruksnasjon som besitter kunnskap som kan hjelpe verden å hankses med klimautfordringer ved å bidra med bærekraftig havbruk.

Ved å se hvordan Norge sin kunnskap og relativt bærekraftige akvakulturindustri fremmes, så skapes et bilde av hvordan den bærekraftige utviklingen kan brukes for å skape et fortrinn på markedet, men også geopolitisk gjennom å danne relasjoner gjennom eksport. Ved å forsyne

verden med bærekraftigmat, men også erfaring og kunnskap innen havbruk, kan det dannes avhengighetsrelasjoner til Norge. Dette viser hvordan diskursen bærekraftig utvikling også kan være en mulighet på den geopolitiske fronten.

Eksempel 7 fra 2021-rapporten har en likhet til 2009-rapporten. Her er det igjen fokus på den konkrete lokasjonen innenfor landegrensene, som skal vernes for å sørge for bærekraftig produksjon.

«Stor tilgang på rent og friskt sjøvann er et av de viktigste naturgitte fortrinnene for sjømatproduksjon i Norge. Derfor må sjømatproduksjonen skje uten at det påvirker naturmiljøet på en slik måte at det undergraver dette fortrinnet» (Nærings- og fiskeridepartementet, 2021, s. 51)

Eksplisitt skrives om det om klimafordelene Norge har i begge rapportene. Skillet mellom de underliggende diskursene kommer til syne og i utsagn som er tilsynelatende like. I 2009-rapporten gis det et inntrykk av at naturen skal vernes for å sørge for produksjon og eksport til et moderat nivå. I 2021-rapporten er bærekraftig produksjon sett på som et middel for å bli den beste havbruksstasjonen. I begge rapportene er bærekraftig produksjon sentralt, men skillet ligger i den underliggende ideen og diskursen om hva Norge er, og har mål om å bli i fremtiden. I 2009-rapporten er også preget av ideen at Norge skal være en havbruksnasjon, men ikke nødvendigvis den *ledende* eller *den beste*, ettersom hovedfokuset er lagt mer på utfordringen rundt håndtering av klimaendringene og bærekraft, istedenfor hvordan en kan se på det som en mulighet for nasjonen til å bli ledende på markedet.

2021-rapporten bygger videre på skillet mellom de to ulike diskursene, henholdsvis gjennom å ha et perspektiv som uttrykker usikkerhet rundt økt konkurranse fra andre nasjoner. Det legges vekt på at Norge skal diversifisere seg innenfor havbruk, og ikke bare eksportere fisk, men også teknologi. Eksempel 8 eksemplifiserer dette: «Det er viktig at Norge skal kunne posisjonere seg som en teknologileverandør til landbaserte matfiskanlegg» (Nærings- og fiskeridepartementet, 2021, s. 57). Ved å kunne ha flere kort å spille på, forhindrer Norge å bli stivhenging til kun fiskeriopprett og fiskeeksport. Ved produksjon og eksport av fisk, så ville Norge være mer sårbar, ettersom det er en næring som kan ha en usikker fremtid i vente på grunn av klimaendringer og tap av biologisk mangfold (Bahri et al., 2018). Dermed vil teknologileverandør være en måte å diversifisere havbruksnæringen, som kan forhindre stivhengighet til kun fisk.

Eksempel 8 viser hvordan Norge ønsker å bruke andre fordeler slik som god kompetanse og kunnskap om havbruksteknologi for å styrke sin sentrale posisjon på akvakulturmarkedet internasjonalt. Videre i rapporten står det «Ny teknologi og elektroniske løsninger kan gjøre utstedelsen av helsesertifikater mer effektivt, og gi norske eksportører større fleksibilitet i eksporten til tredjeland» (Nærings- og fiskeridepartementet, 2021, s. 77). Deretter står det også at «formidling av kunnskap om fiskehelse og mattrygghet til ulike importland er en forutsetning for markedsadgang» (Nærings- og fiskeridepartementet, 2021, s.78). Det er ikke bare gjennom bærekraftig produksjon, men også hvordan Norge kan være en sentral leverandør av teknologi og kunnskap som styrker relasjoner og markedsadgang. Dermed er bærekraftig utvikling en mulighet også for å tre inn i markeder som Norge gjerne tradisjonelt ikke har vært i.

Diskusjon

Konseptet mosaikk viser seg som et dominant syn i 2009-rapporten. Ved å se på hvordan utsagn fremstiller en synsvinkel som peker innover mot oss selv, samt et fokus på hvordan bærekraft kan være en utfordring. Dette kan peke på hvordan globaliseringen enda ikke helt har tatt tak i Norge, og ideen om fastsatte grenser mellom nasjoner er til stede. Bærekraft fremtrer som utfordring, men som av nødvendighet må håndteres på grunn av klimakrisen. Fokuset i 2009-rapporten fremmer det som noe Norge må løse selv, istedenfor i et relasjonsbasert samarbeid, eksempelvis gjennom EU eller FN. Elleve år etterpå, så kan det argumenteres for et skifte i syn på verden og Norge sin posisjon i den. I 2021-rapporten er steder i større grad omtalt i relasjon til hverandre, samt hvordan Norge har et gjensidig påvirkningsforhold til det globale nettverket. Norge blir omtalt som en dominerende havbruksnasjon (Nærings- og fiskeridepartementet, 2021, s. 35) og dette skaper en forståelse av vår posisjon, samt selvbilde som ledende på havbruk.

Juridisk skala og romlig skala viser hvordan fenomener fremtrer på ulike nivåer, samt hvordan ulike nivåer kan ha gjensidig påvirkning på hverandre (Cash et al., 2006). Politikken og holdningen rundt fiskerinæringen er påvirket av retningslinjene fra EU og FN (Regjeringen, 2021b). Det internasjonale nivået har satt sitt preg på Norge, samtidig som Norge ønsker å bidra med kunnskap til EU innen havbruk (Nærings- og fiskeridepartementet, 2021, s. 25). Ved å skape relasjoner og utveksling av kunnskap danner Norge bedre fremtidige kår for seg selv, ved å sikre at retningslinjene er optimalisert for Norge. EU sin kompetanse, samt prioriteringer ligger på land (Nærings- og fiskeridepartementet, 2021, s.

25). Dette betyr at uten tilstrekkelig kunnskap om havbruk kan EU sitt internasjonale nivå legge sterke føringer nedover langs skalaen, og dermed påvirke det nasjonale, regionale, samt det lokale ved konvensjoner, traktater og avtaler. Ved å være aktiv i å fremme vår kunnskap og mening, kan Norge påvirke det øverste internasjonale nivået juridisk. Dette skaper en kommunikasjonslinje og relasjonsdannelse mellom aktører på ulike nivåer på den juridiske skalaen som kan ha ringvirkninger geopolitisk.

Det er viktig at de lokale og regionale havområdene i Norge ikke blir overbelastet av fiskeindustrien. Dette er et spesielt fokus i 2009-rapporten, men nevnes også i 2021-rapporten. Ved bruk av ordene lokasjon og fasilitet så viser rapporten hvordan lokale steder er av viktighet for det nasjonale. Disse ordene peker innover mot Norge, der utfordringer med bærekraft oppstår som en følge av utslipp av salter og organisk materiale fra fiskeindustrien. Utslippene som kommer av fiskeoppdrett påvirker havet lokalt og regionalt, som igjen påvirker det nasjonale. Spredning av sykdommer, lus og forurensing, men også dårlige forhold lokalt og regionalt kan i stor grad påvirke inntektene fra industrien som får konsekvenser på nasjonalt nivå. Dette viser en kontur av diskursen bærekraftig utvikling som en utfordring, der utfordringen er fremtredende lokalt, men kan få følger nasjonalt.

Det lokale nivået påvirker det nasjonale, samtidig som det nasjonale nivået og bestemmelser som tas der kan skade de lokale havområdene. Dette fremhever videre sammenhengen mellom juridisk og romlig skala, samt forbindelsene mellom nivåene. Dette tilfellet har en gjensidig påvirkning, fordi den juridiske skalaen er på nasjonalt og internasjonalt nivå og konsekvensene av lite bærekraftig havbruk merkes lokalt. Det er likevel slik at med tilstrekkelig tid, vil den lokale forurensingen kunne spre seg og få en romlig utstrekning på nasjonalt og internasjonalt nivå. Spres forurensning og utslipp utover Norges grenser, så vil dette kunne skape rifter i relasjoner til andre nasjoner. Å forhindre skade lokalt er en rot i diskursen bærekraftig utvikling som utfordring. Det er kritisk at utslipp fra fiskeanlegg, eller lakselus ikke spres, ettersom det kan ha alvorlige konsekvenser videre opp i nivåene, som igjen påvirker Norge sine relasjoner og dermed det geopolitiske bildet.

Diskursene bærekraftig utvikling som en utfordring og mulighet kan påvirke geopolitikken. Faircloughs diskursteori (1992; 1995; 2003) forklarer hvordan tekst og samfunn henger sammen og har et gjensidig dynamisk forhold. Med bakgrunn i verdenssynene og selvoppfattelsen diskursene er bygd opp rundt, vil man kunne ut fra diskursteorien anta innflytelse på Norges geopolitiske posisjon. Diskursen bærekraftig utvikling som en mulighet kan anses som en mulighet for å sikre gode geopolitiske rammer. Diskursen bidrar til å danne

en ide om Norge som ledende havbruksnasjon, ovenfor oss selv, men også andre, som påvirker våre handlinger globalt. Videre så retter bærekraftig utvikling som en mulighet et søkelys på hvordan Norge kan diversifisere økonomien gjennom å være leverandør av teknologi innenfor havbruk. Dette kan bidra til å forhindre en stivhengighet til fiskeeksport, som gir Norge flere næringer å støtte seg på hvis fiskenæringen i fremtiden ikke overlever klimaendringene. I tillegg skaper en diversifisering av økonomien gjennom eksport av teknologi enda et bindeledd til andre nasjoner, som videre kan støtte en god geopolitisk posisjon. Bærekraftig utvikling som en mulighet bærer dermed med seg både en geopolitisk dimensjon som er knyttet til økonomi og miljø, men i tillegg dannes det et bilde av Norge som havbruksnasjon, fremfor oljenasjon. Med klimakrisen som et bakteppe, så er det ikke positivt å bli kalt «oljenasjon», og diskursen er med på å (om)forme vårt selvbilde fra å være en oljenasjon, til å bli en havbruksnasjon.

Konklusjon

Ved bruk av innholdsanalyse og diskursanalyse så ble det funnet frem til to dominerende diskurser. Disse ble navngitt som bærekraftig utvikling som en mulighet, og bærekraftig utvikling som utfordring. Konseptene skala, nettverk og mosaikk eksemplifiserer tanker som er av analytisk nytte for å sette ord på diskursene og tilhørende perspektiv. Ved bruk av diskursteorien til Fairclough (1992; 1995; 2003) så har diskursene blitt koblet til kritisk geopolitikk. I det teoretiske rammeverket til diskursanalyse, så har tekst og samfunn gjensidig påvirkning, og dermed kan diskursene ha innflytelse på de relative avstandene mellom nasjoner, basert på dannelsen av relasjoner, forbindelser og flyt av varer.

Diskursen bærekraftig utvikling som en utfordring er mest fremtredende i rapporten *Strategy for an Environmentally Sustainable Norwegian Aquaculture Industry* (2009), og dette ble forklart ved hjelp av en diskursanalyse som var støttet opp av en innholdsanalyse. Denne diskursen portretterer et syn der bærekraftig utvikling i norsk havbruk fremtrer som en utfordring for industrien, og dermed også nasjonen, tatt betraktning viktigheten av fiskeriindustrien for Norge (Regjeringen, 2021a). Industrien bremses, som en følge av konsekvensene av utslipp og forurensning på lokale havområder, som krever endring i systemer for produksjon. Gjennom bruk av konseptet skala ble dette argumentert for å ha konsekvenser på høyere nivåer.

Diskursen bærekraftig utvikling som mulighet peker på hvordan Norge kan bruke en bærekraftig havbruksindustri som et satsbrett for å sikre en god geopolitisk posisjon.

Bærekraftig utvikling skaper muligheter for Norge til å være en forganger innenfor havbruk, men også som en mulighet til å diversifisere økonomien ved å bli leverandør av teknologi til andre nasjoner, noe som kan anses som en handling som forhindrer stiavhengighet. Diskursen fremmer dannelsen av relasjoner, og har en synsvinkel som ser utover Norge sine grenser for å eksemplifisere hvordan bærekraftig utvikling er en global utfordring (Bahri et al., 2018), noe som skiller seg fra mosaikkforståelsen som preger 2009-rapporten. Videre så argumentertes det for at bærekraftig utvikling som en mulighet kan omforme vårt selvbilde, fra å være en oljenasjon, til å bli en havbruksnasjon. Da også kanskje den ledende havbruksnasjonen.

Ved å arbeide gjennom problemstillingen, henholdsvis *hvordan to ulike diskurser av bærekraftig utvikling for havbruksindustrien fremstår i regjeringsrapportene, og hvordan det påvirker Norge sin geopolitiske posisjon*, så har denne oppgaven lagt frem to diskurser. Disse diskursene har blitt brukt som refleksjonspunkt for å tenke fremover på Norge sin geopolitiske posisjon i et globalt nettverk preget av en større ideologisk endring som følge av en klimakrise. Det foregår et grunnleggende skifte i tankegang rundt bærekraft og miljø, som skaper en ustabil grunn for nasjoner som en følge av et press for å drive en bærekraftig utvikling. I denne besvarelsen har det dermed blitt lagt frem hvordan det kan argumenteres gjennom en diskursanalyse hvordan Norge ser ut til å bruke denne ustabile og raskt skiftende globale utviklingen som en mulighet til å fremme bærekraftig utvikling i havbruksnæringen som en mulighet til å sikre en trygg geopolitisk fremtid, men også en bærekraftig fremtid.

Litteraturliste:

- Andersen, M. S. & Bekkevold, J. I. (2023, 11. april). *Hva er geopolitikk?* Norsk Utenrikspolitisk Institutt. <https://www.nupi.no/skole/hhd-artikler/2023/hva-er-geopolitikk>
- Benjaminsen, T. A. & Svarstad, H. (2019). *Politisk økologi: Miljø, mennesker og makt* (2. Utg.) Universitetsforlaget.
- Bergaust, T. E. & Evjen, K. (2010). Nasjonale tursitveger – nasjonalromantikk i moderne innpakning. *Plan* 42(3-4), s. 10-15. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3045-2010-03-04-0>
- Blommaert, J. & Bulcaen, C. (2000). Critical Discourse Analysis. *Annual Review of Anthropology* 29(1), s. 447-466. DOI:[10.1146/annurev.anthro.29.1.447](https://doi.org/10.1146/annurev.anthro.29.1.447)
- Cope, M. (2010). Coding Transcripts and Diaries. I N. Clifford, S. French & G. Valentine (Red.), *Key Methods in Geography* (2. Utg., s. 440-452). SAGE Publications.
- Death, C. (2014). The Green Economy in South Africa: Global Local Politics. *South African Journal of Politics Studies* 41(1), s. 1-22. <http://dx.doi.org/10.1080/02589346.2014.885668>
- Crang, P. (2009). Local-global. I P. Cloke, P. Crang & M. Goodwin (Red.), *Introducing human geographies* (2. Utg., s. 34-50). Routledge.
- Dale, B. & Andersen, G. (2018). Til Dovre faller? Norsk olje og grønn omstilling. I H. Haarstad & G. Rusten (Red.), *Grønn omstilling: norske veivalg* (s. 27-44). Universitetsforlaget.
- Denscombe, M. (2010). *The Good Research Guide: For small-scale social research projects* (utg. 4). Open University Press.
- Dons, E. M., Skjerve, K., Antonsen, P., Bøe, S., Haraldsen, F., Hjortland, O., Holst, C., Kiran, A. H., Kyselo, M., Lauritzen, E. A., Mikalsen, K. K., Winther, H. (2022). *Fellespensum for NTNU-ex.phil. høsten 2022* (2.utg). Universitetsforlaget.
- Leira, H. & Lodgaard, S. (2007). Helhetsperspektiver på norsk utenriks politikk. *Internasjonal politikk* 65(2), s. 279-288. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1757-2007-02-07>
- Eriksen, T. H. (2014). *Globalization: The Key Concepts*. Bloomsbury Academic.
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and Social Change*. Cambridge.
- Fairclough, N. (1995). *Critical Discourse Analysis*. Longman.

- Fairclough, N. (2003). *Analysing Discourse: Textual analysis for social research*. Routledge.
- Falkner, R. (2016). The Paris Agreement and the new logic of international climate politics. *International affairs* 92(5), s. 1197-1125. <https://doi.org/10.1111/1468-2346.12708>
- FN. (2023, 2. Februar). *Stoppe klimaendringene*. FN-sambandet: united nations association of Norway. <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal/stoppe-klimaendringene>
- Bahri, T., Barange, M. & Moustahfid, H. (2018). *Impacts of climate change on fisheries and aquaculture: Synthesis of current knowledge, adaptation and mitigation options*. (Fisheries and aquaculture technical paper 627). Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- Jacobsen, K. S., & Linnell, J. D. C. (2016). Perceptions of environmental justice and the conflict surrounding large carnivore management in Norway — Implications for conflict management. *Biological Conservation*, 203(2016), p. 197-206. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2016.08.041>
- Leira, H. & Lodgaard, S. (2007). Helhetsperspektiver på norsk utenrikspolitikk. *Internasjonal politikk*, 65(2), 279-288. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1757-2007-02-07>
- Mamadouh, V & Dijkink, G. (2006). Geopolitics, International Relations and Political Geography: The politics of Geopolitical Discourse. *Geopolitics* 11(3), s. 349-366. <https://doi.org/10.1080/14650040600767859>
- Nærings- og fiskeridepartementet. (2009). Strategy for an Environmentally Sustainable Norwegian Aquaculture Industry. Nærings- og fiskeridepartementet.
- Nærings- og fiskeridepartementet. (2021). Et hav av muligheter – regjeringens havbruksstrategi. Nærings- og fiskeridepartementet
- Regjeringen. (2014, 10. juli). *Ansvarsområder og oppgaver i Nærings-og fiskeridepartementet*. Regjeringen.no. <https://www.regjeringen.no/no/dep/nfd/ansvar/id714/>
- Regjeringen. (2019, 13. desember). *Fiskeriatvaten med EU i havn*. Regjeringen.no. <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-solberg/aktuelt-regjeringen-solberg/nfd/pressemeldinger/2019/fiskeriatvaten-med-eu-i-havn/id2683041/>

- Regjeringen. (2021a, 11. oktober). *Norsk havbruksnæring*. Regjeringen.no.
<https://www.regjeringen.no/no/tema/mat-fiske-og-landbruk/fiskeri-og-havbruk/1/oppdrettslaksen/Norsk-havbruksnaring/id754210/>
- Regjeringen. (2021b, 12. oktober). *Internasjonalt fiskerisamarbeid*. Regjeringen.no.
<https://www.regjeringen.no/no/tema/mat-fiske-og-landbruk/fiskeri-og-havbruk/1/fiskeri/internasjonalt-fiskerisamarbeid/id2578011/>
- Regjeringen. (2021c, 14. oktober). *Fiskerisamarbeidet med EU og Storbritannia*. Regjeringen.no.
<https://www.regjeringen.no/no/tema/mat-fiske-og-landbruk/fiskeri-og-havbruk/1/fiskeri/internasjonalt-fiskerisamarbeid/internasjonalt/fiskerisamarbeidet-med-eu/id437333/>
- Regjeringen. (2021d, 22. oktober). *Klimaendringer og norsk klimapolitikk*. Regjeringen.no.
<https://www.regjeringen.no/no/tema/klima-og-miljo/innsiktsartikler-klima-miljo/klimaendringer-og-norsk-klimapolitikk/id2636812/>
- Regjeringen. (2023, 5. mars). *Verdens land samlet om ny global havmiljøavtale*. Regjeringen.no.
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/verdens-land-samlet-om-ny-global-havmiljoavtale/id2965405/>
- Riseth, J. Å. (2007). An Indigenous Perspective on National Parks and Sámi Reindeer Management in Norway. *Geographical Research*. 45(2), s. 177-185. doi:10.1111/j.17455871.2007.00449.x
- Skagen, O. (2021). Det grønne skiftet: Bør vi innstille oss på en 5000 meter eller en maraton?. *Praktisk økonomi & finans*. 37(1), s. 48-62. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2871-2021-01-06>
- Viken, Ø. L. I., (2020, 2. november). *Noregs grenser: det historiske målebord*. Norgeshistorie.no.
<https://www.norgeshistorie.no/kirkestat/1124-noregs-grenser-det-historiske-malebord.html>
- Zaman, F. (2021). The role of popular discourse about climate change in disaster preparedness: A critical discourse analysis. *International Journal of Disaster Risk Reduction*. 60(2021), s. 1-9.
<https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2021.102270>